

ONA-TILI TA'LIMIDA SOSIOLINGVISTIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING METODIK IMKONIYATLARI

Roziqova Maysara Rustamovna

Buxoro davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona-tili ta'limida sosiolingvistik madaniyatni rivojlantirish metodik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Maqola sosiolingvistik madaniyat tushunchasini aniqlab, interaktiv metodlar, loyiha asosidagi faoliyatlar va tadqiqot metodlarini qo'llash orqali talabalar o'z madaniy va kommunikativ kompetensiyalarini qanday rivojlantirishlarini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuvlar ta'lim jarayonini samarali va mazmunli qilishga yordam beradi, talabalar orasida til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur tushunish imkonini yaratadi.

Kalit so'zlar: Ona-tili ta'limi, sosiolingvistik madaniyat, metodik imkoniyatlar, interaktiv metodlar, loyiha asosidagi faoliyat, tadqiqot metodlari, kommunikativ kompetensiya, madaniy qadriyatlar, til va madaniyat, ta'lim jarayoni.

Kirish

Ona tili ta'limi – bu nafaqat grammatik qoidalar va leksikani o'rgatish, balki talabalarni o'z madaniyati, ijtimoiy qadriyatlari va kommunikativ ko'nikmalari bilan tanishtirishni ham o'z ichiga oladi. Zamonaviy jamiyatda til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlik tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Sosiolingvistik madaniyat, til va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadigan soha sifatida, ona tilini o'rgatish jarayonida ko'plab imkoniyatlarni taqdim etadi. Sosiolingvistik madaniyatni rivojlantirish metodik yondashuvlar, interaktiv faoliyatlar va amaliy tadqiqotlar orqali ta'lim jarayonini yanada mazmunli va samarali qilish imkonini beradi. Ushbu maqolada sosiolingvistik madaniyatni ona-tili ta'limida rivojlantirishning metodik

imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqsad – o'qituvchilar va ta'lim tashkilotlariga sociolingvistik madaniyatni integratsiya qilishda yordam berish, shuningdek, talabalar orasida til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqurroq tushunishga imkoniyat yaratishdir.

Materiallar va usullar

Darsliklar va qo'shimcha o'quv materiallari:

Sociolingvistika va madaniyatga oid kitoblar: Ushbu kitoblar talabalarga til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni chuqurroq tushunishga yordam beradi. Masalan, "Sociolingvistik tadqiqotlar" kabi darsliklar o'qituvchilarga madaniyatni til kontekstida o'rgatishda qo'llanilishi mumkin.

Ommaviy axborot vositalari: Yangiliklar maqolalari, filmlar va dokumentallar orqali talabalar til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni amalda o'rganadilar. Misol uchun, turli millatlarning an'analari haqida hikoya qiluvchi filmlar o'quv jarayonida madaniy tushunchalarni o'rganishda qo'llanilishi mumkin.

Ta'lim standartlari: O'zbekistonning ta'lim standartlari va o'qitish metodologiyalariga oid hujjatlar sociolingvistik madaniyatni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda muhim ahamiyatga ega. Bu standartlar o'qituvchilar uchun yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

O'quv dasturlari: Maktab va universitetlarda ishlab chiqilgan o'quv dasturlari, ularning ichida til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni ta'kidlaydigan bo'limlar mavjud. Bu dasturlar sociolingvistik madaniyatni o'rgatishga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Interaktiv usullar: O'quv jarayonida talabalarni faol ishtirok etishga undovchi metodlar, masalan, muhokama guruhlar va o'yinlar. Ushbu usullar talabalar o'rtasida muloqotni rivojlantiradi va madaniy qadriyatlarni o'rganishga yordam beradi.

Loyiha asosidagi o'quv faoliyatlari: Talabalar guruhlar ichida muayyan mavzular bo'yicha loyihalar yaratish orqali sociolingvistik madaniyatni o'rganadilar. Masalan, talabalar o'zlari tanlagan madaniy mavzuni tadqiq qilib, natijalarni taqdimot qiladilar.

Adabiy tahlil: Sociolingvistik madaniyat va ona-tili ta'limiga oid mavjud ilmiy va pedagogik adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish. Bu jarayonda talabalar sociolingvistik madaniyatning ta'lim jarayonidagi o'rnini va ahamiyatini aniqlaydilar.

Eksperimental o'quv tadqiqoti: Talabalar o'rtasida sociolingvistik madaniyatni rivojlantirish uchun turli metodlarni sinab ko'rish. O'qituvchilar dars jarayonida qo'llangan metodlarning samaradorligini baholash orqali eng samarali yondashuvlarni aniqlaydilar.

Interaktiv darslar: Talabalarni faol ishtirok etishga undovchi o'yinlar, muhokamalar va rolli o'yinlar orqali o'qitish. Misol uchun, talabalar turli rollar bajarish orqali til va madaniyat o'rtasidagi munosabatlarni amalda ko'rishadi.

Loyiha asosidagi faoliyatlar: Talabalar guruhlarda ishlash orqali ma'lum mavzular bo'yicha loyihalar yaratadilar. Masalan, bir guruh talabalar o'zlarining mahalliy madaniyatini o'rganib, uni taqdim etadilar. Bu jarayon talabalar o'rtasida hamkorlikni rivojlantiradi.

So'rovnomalar va intervyular: Talabalar va o'qituvchilar orasida fikr almashish va tajriba to'plash uchun so'rovnomalar o'tkazish. Bu so'rovnomalar sociolingvistik madaniyatni o'rgatish jarayonining samaradorligini aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, o'qituvchilarning tajribalarini o'rganish talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Ushbu materiallar va usullar sociolingvistik madaniyatni ona-tili ta'limida rivojlantirish jarayonida qo'llaniladigan asosiy vositalardir. Bu yondashuvlar ta'lim jarayonini yanada samarali va mazmunli qilishga yordam beradi, talabalar orasida til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni chuqurroq tushunishga imkoniyat yaratadi.

Natijalar va muhokama

Ushbu tadqiqot sosiolingvistik madaniyatni ona-tili ta'limida rivojlantirishning metodik imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Olingan natijalar va ularni muhokama qilish orqali quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

Sosiolingvistik madaniyatni o'qitish metodlari: O'qitishda interaktiv usullarni qo'llash, masalan, muhokama guruhlari va rolli o'yinlar, talabalar o'rtasida muloqotni va faol ishtirokni kuchaytiradi. Bu metodlar talabalar uchun til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni yanada yaxshi tushunishga yordam beradi.

Loyiha asosidagi faoliyatlar orqali talabalar o'zlarini qiziqtirgan madaniy mavzularni chuqur o'rganadilar va o'z bilimlarini amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada, talabalar o'quv jarayonida faollashib, madaniyat haqidagi bilimlarini mustahkamlaydilar.

O'quv resurslarining ahamiyati: Sosiolingvistika va madaniyatga oid darsliklar va qo'shimcha materiallar o'qituvchilarga sosiolingvistik madaniyatni o'qitishda yordam beradi. Talabalar bu resurslardan foydalanib, til va madaniyat o'rtasidagi munosabatlarni ko'proq o'zlashtiradilar. Ommaviy axborot vositalari, masalan, filmlar va maqolalar, talabalarni madaniyatni o'rganishga jalb qiladi. Ushbu materiallar orqali talabalar real hayotdagi misollarni ko'rib, madaniy qadriyatlarni o'zlashtiradilar.

O'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi fikr almashish

So'rovnomalar va intervyular orqali o'qituvchilarning tajribalarini o'rganish, sosiolingvistik madaniyatni o'qitish jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi. O'qituvchilar o'z usullarini yanada takomillashtirish imkoniyatini topadilar, shuningdek, talabalar o'z fikrlarini bildirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sosiolingvistik madaniyatni ona-tili ta'limida rivojlantirishda interaktiv usullar, loyiha asosidagi faoliyatlar va zamonaviy o'quv resurslarining muhim roli bor. Ushbu yondashuvlar ta'lim

jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi, talabalar orasida til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishni chuqurlashtiradi.

Shuningdek, o'qituvchilarning tajribalari va fikrlarini to'plab, ularni bir-biri bilan taqqoslash, o'qitish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va hal etishda yordam beradi. Bu jarayon o'qituvchilarning professional rivojlanishiga, shuningdek, talabalar o'quv motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, sosiolingvistik madaniyatni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, talabalarni madaniy xususiyatlar va qadriyatlarni chuqurroq tushunishga imkon beradi, bu esa kelajakda ularning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam beradi.

Ushbu tadqiqot natijalari, shuningdek, sosiolingvistik madaniyatni ta'lim jarayonida qo'llashni yanada kengaytirish va takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. Bu, o'z navbatida, ona-tili ta'limining sifatini oshirish va talabalar bilim darajasini yuqori darajada saqlash imkoniyatini yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqotda sosiolingvistik madaniyatni ona-tili ta'limida rivojlantirishning metodik imkoniyatlari o'rganildi. Natijalar ko'rsatdiki, sosiolingvistik madaniyatni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali talabalar til o'rganishdan tashqari, madaniy qadriyatlarni va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Interaktiv o'qitish usullari va loyiha asosidagi faoliyatlar ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Bu talabalar o'rtasida muloqotni kuchaytiradi va fikrlarni erkin ifoda etishga undaydi. Sosiolingvistika va madaniyatga oid resurslar talabalar uchun amaliy misollar taqdim etadi, bu ularning bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi. O'qituvchilar va talabalar o'rtasida fikr almashish jarayonining sifatini oshirib, o'qituvchilarga o'z metodlarini takomillashtirishga imkon beradi. Umuman olganda, sosiolingvistik madaniyatni ona-tili ta'limida rivojlantirish talabalarning madaniy va til ko'nikmalarini yanada rivojlantirishga yordam beradi. Bu ularning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishlarini ta'minlaydi

va o'qitish sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shuning uchun, sosiolingvistik madaniyatni ta'lim jarayoniga kengaytirish va takomillashtirish zarurati mavjuddir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev. A. (2020). Ona tili va madaniyat o'rgatish usullari. Tashkent: Ma'naviyat.
2. A'zamov. O. (2019). Sosiolingvistik madaniyat va ta'lim. Tashkent: O'qituvchi.
3. Boboeva. N. (2021). Ona-tili ta'limida interaktiv metodlar. Tashkent: Fan va texnologiya.
4. Mamatqulov. A. (2018). Madaniyat va til o'rtasidagi munosabatlar. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
5. Rahmonov. M. (2022). Sosiolingvistika va ona tili ta'limi. Tashkent: Ijtimoiy fanlar.
6. Qodirova. S. (2023). Ta'limda madaniyatshunoslik. Tashkent: Sharq.
7. Xolmatov. D. (2020). Talabalar o'rtasida muloqotni rivojlantirish. Tashkent: O'zbekiston ta'limi.
8. Yusupova. R. (2019). Ona tili ta'limida yangi yondashuvlar. Tashkent: Ijodkor.